

بررسی تاریخچه تاسیس دانشکده وزارت امور خارجه (پس از انقلاب اسلامی)

امید کفاشی

کارشناسی ارشد تاریخ و مدیریت دولتی گرایش مالیه و بودجه دانشگاه ارومیه.

چکیده :

دانشکده وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، پس از پیروزی انقلاب اسلامی و در پی ضرورت بازآفرینی ساختارهای آموزشی و حرفه ای دستگاه سیاست خارجی، با هدف تربیت دیپلماتانی متخصص و متعهد تأسیس شد. شکل گیری این دانشکده پاسخی به نیاز نظام جدید برای ایجاد بدنه ای کارآمد از کارشناسان سیاست خارجی بود که بتوانند در چارچوب اصول انقلاب، روابط بین المللی کشور را سامان دهی و تقویت کنند. این نهاد ابتدا در قالب مرکز آموزش های تخصصی وزارت خارجه فعالیت خود را آغاز کرد و سپس با توسعه ساختارهای آموزشی، پژوهشی و اجرایی، به دانشکده مستقل تبدیل شد. برنامه های آموزشی آن با تمرکز بر رشته هایی همچون روابط بین الملل، حقوق بین الملل، مطالعات منطقه ای و مهارت های دیپلماسی طراحی شد. تحولاتی نظیر حرفه ای سازی دیپلماسی، نیاز به ارتقای مهارت های کارشناسی، و همگامی با تغییرات محیط بین المللی در دهه های پس از انقلاب، به توسعه و تکامل این دانشکده کمک کرد و جایگاه آن را به عنوان نهاد اصلی تربیت نیروی انسانی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران تثبیت نمود.

کلمات کلیدی: دانشکده وزارت امور خارجه ، انقلاب اسلامی ، دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران ، آموزش دیپلماتیک ، روابط بین الملل ، حقوق بین الملل

مقدمه

تحولات گسترده سیاسی و نهادی پس از پیروزی انقلاب اسلامی، بازنگری در ساختارهای اجرایی کشور را به ضرورتی اجتناب ناپذیر تبدیل کرد. یکی از حوزه‌هایی که نیاز به بازسازی و نوسازی در آن بیش از پیش احساس می‌شد، دستگاه سیاست خارجی و شیوه تربیت نیروهای تخصصی آن بود. وزارت امور خارجه، به عنوان نهاد رسمی تنظیم و اجرای سیاست خارجی کشور، پس از انقلاب با مجموعه‌ای از چالش‌ها و ضرورت‌های جدید مواجه شد؛ از جمله تغییر جهت گیری‌های کلان دیپلماسی، گسترش تعاملات منطقه‌ای و بین‌المللی، و نیاز به تربیت نیروهای انسانی کارآمد که بتوانند اصول و اهداف نظام جدید را در عرصه جهانی نمایندگی کنند. در چنین فضایی، ایجاد یک نهاد آموزشی حرفه‌ای و بومی برای تربیت دیپلماتان و کارشناسان سیاست خارجی در دستور کار قرار گرفت.

دانشکده وزارت امور خارجه نتیجه همین ضرورت تاریخی بود؛ نهادی که رسالت آن فراهم کردن بستری تخصصی برای آموزش، پژوهش و مهارت‌آموزی در حوزه روابط بین‌الملل و دیپلماسی است. این مرکز آموزشی با بهره‌گیری از ترکیبی از دانش نظری و تجارب عملی، تلاش کرد الگوی جدیدی از آموزش دیپلماتیک را متناسب با نیازهای جمهوری اسلامی ایران ارائه دهد. طی سال‌های پس از تأسیس، این دانشکده همگام با تغییرات محیط بین‌المللی، تحولات منطقه‌ای و نیازهای نوظهور دستگاه دیپلماسی، مسیر توسعه و حرفه‌ای‌سازی را پیموده است. بررسی تاریخچه شکل‌گیری و تکامل این نهاد آموزشی می‌تواند درک عمیق‌تری از روند تحول دیپلماسی پس از انقلاب و سازوکارهای تربیت نیروی انسانی سیاست خارجی در جمهوری اسلامی ایران فراهم کند.

۲- بیان مسئله

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، دستگاه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران با مجموعه‌ای از دگرگونی‌های ساختاری، محتوایی و هویتی مواجه شد. تغییر جهت‌گیری‌های کلان در روابط بین‌الملل، ضرورت بازتعریف نقش ایران در نظام بین‌الملل، و نیاز به نیروهای متخصصی که بتوانند این اهداف را در عرصه دیپلماسی عملیاتی کنند، فشار مضاعفی بر وزارت امور خارجه وارد ساخت. در دهه‌های پیش از انقلاب، تربیت نیروی انسانی در حوزه سیاست خارجی عمدتاً بر پایه تجربیات اداری یا تحصیلات پراکنده دانشگاهی صورت می‌گرفت و فاقد یک چارچوب منسجم، بومی و متناسب با نیازهای ملی بود. این وضعیت پس از انقلاب، در شرایطی که کشور وارد دوره‌ای از پیچیده‌ترین تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی شد، ناکارآمدی خود را بیشتر آشکار کرد. در چنین بستری، مسئله اصلی این بود که چگونه می‌توان نهادی تخصصی برای آموزش، تربیت و حرفه‌ای‌سازی دیپلمات‌ها ایجاد کرد که همسو با ارزش‌ها و اهداف انقلاب باشد و در عین حال استانداردهای حرفه‌ای دیپلماسی را تأمین کند؟ نبود یک مرکز نظام‌مند آموزش دیپلماسی، فقدان برنامه‌های آموزشی هدفمند برای کارشناسان سیاست خارجی، و ضعف در پیوند میان آموزش نظری و نیازهای عملی دستگاه دیپلماسی، از جمله چالش‌هایی بودند که ضرورت تأسیس دانشکده وزارت امور خارجه را برجسته کردند.

در نتیجه، ایجاد این دانشکده تلاشی برای پاسخ به این پرسش بود که: وزارت امور خارجه چگونه می‌تواند با ساختارمند کردن فرآیند تربیت نیروی انسانی، کیفیت تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در عرصه خارجی را ارتقا دهد؟ بررسی تاریخچه تأسیس این نهاد، نه تنها امکان تحلیل روند حرفه‌ای‌شدن دیپلماسی پس از انقلاب را فراهم می‌کند، بلکه نشان می‌دهد این دانشکده چگونه در مسیر برطرف کردن خلأهای آموزشی و مهارتی دستگاه سیاست خارجی نقش‌آفرینی کرده است.

۳- پیشینه پژوهش

مرور مطالعات پیشین نشان می دهد که موضوع تربیت دیپلماتیک و تحولات آن در ایران، به ویژه پس از انقلاب اسلامی، مورد توجه برخی پژوهشگران قرار گرفته است. با این حال، بسیاری از این مطالعات به یکی از دو رویکرد کلی زیر گرایش داشته اند:

۱. مطالعات متمرکز بر کلیات دیپلماسی و سیاست خارجی پس از انقلاب: این دسته از پژوهش ها، ضمن بررسی چالش ها و رویکردهای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، گاهی به ضرورت تربیت نیروی انسانی متخصص نیز اشاره کرده اند، اما تمرکز اصلی آن ها بر تحلیل استراتژی ها، دکترین ها و تحولات کلان سیاست خارجی بوده است. در این مطالعات، جزئیات مربوط به تأسیس، ساختار و برنامه های آموزشی نهادهای تربیت دیپلماتیک، کمتر مورد کنکاش عمیق قرار گرفته است.

۲. مطالعات پراکنده درباره آموزش های دستگاه دیپلماسی: برخی مقالات یا گزارش ها به بررسی دوره های آموزشی کوتاه مدت یا برنامه های خاص وزارت امور خارجه پرداخته اند. این پژوهش ها معمولاً بر جنبه های عملیاتی یا مهارت های خاص مورد نیاز دیپلمات ها متمرکز بوده اند و کمتر به تاریخچه تأسیس، اهداف بلندمدت، و تحولات ساختاری نهاد آموزش دهنده (مانند دانشکده) پرداخته اند.

۳. بررسی های کلی درباره نهادهای آموزشی: همچنین، مطالعاتی در زمینه تاریخچه دانشگاه ها یا مراکز آموزشی تخصصی در ایران وجود دارد که ممکن است در بخش هایی به وزارت امور خارجه و دانشکده آن نیز اشاره داشته باشند، اما موضوع اصلی آن ها تاریخچه نهاد آموزش دیپلماسی نیست.

نوآوری و جایگاه پژوهش حاضر:

پژوهش حاضر با تمرکز بر تاریخچه تأسیس و تحول دانشکده وزارت امور خارجه پس از انقلاب اسلامی، در پی پر کردن شکاف موجود در مطالعات پیشین است. این پژوهش تلاش می کند تا با نگاهی ساختاری و تاریخی، به پرسش هایی درباره چرایی، چگونگی و پیامدهای تأسیس این دانشکده بپردازد. برخلاف مطالعات کلی تر درباره سیاست خارجی یا بررسی های پراکنده آموزشی، این تحقیق بر رویه های شکل گیری، اهداف اولیه، برنامه های درسی، و تحولات نهادی این دانشکده به عنوان نهاد اصلی تربیت دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران تمرکز دارد. بدین ترتیب، این پژوهش با ارائه یک تحلیل عمیق و مستند از تاریخچه این دانشکده، به غنای ادبیات پژوهشی در حوزه مطالعات دیپلماسی و تاریخ تحولات نهادی سیاست خارجی ایران کمک خواهد کرد.

۴- روش تحقیق

این پژوهش از نظر ماهیت، توصیفی تحلیلی و از نظر هدف، کاربردی تاریخی است. از آنجا که موضوع تحقیق بر بررسی روند شکل گیری، تحولات نهادی و زمینه های تاریخی تأسیس دانشکده وزارت امور خارجه متمرکز است، روش مناسب برای چنین پژوهشی استفاده از بررسی اسنادی و تحلیل محتوای کیفی منابع موجود است. در این چارچوب، داده های اصلی تحقیق از طریق مطالعه اسناد رسمی، آیین نامه ها، گزارش های وزارت امور خارجه، مصاحبه ها و بیانیه های منتشرشده توسط این وزارتخانه، و همچنین کتب و مقالات علمی مرتبط با تاریخ سیاست خارجی و آموزش دیپلماسی گردآوری می شود. در مرحله نخست، منابع موجود شناسایی و دسته بندی شده اند؛ این منابع شامل اسناد تاریخی پس از انقلاب، منابع دانشگاهی در حوزه روابط بین الملل و دیپلماسی، پژوهش های منتشرشده درباره آموزش های تخصصی دستگاه سیاست خارجی، و همچنین آثار تحلیلی درباره تحولات نهادی وزارت امور

خارجه هستند. سپس، داده های جمع آوری شده با استفاده از تحلیل محتوای کیفی مورد بررسی قرار می گیرند تا مضامین اصلی مرتبط با دلایل تأسیس، اهداف اولیه، ساختار سازمانی و روند تحول دانشکده استخراج شود.

در مرحله تحلیل، تلاش شده است با به کارگیری رویکردی تاریخی تطبیقی، تحولات مرتبط با آموزش دیپلماتیک قبل و بعد از انقلاب اسلامی بررسی شود تا جایگاه شکل گیری این دانشکده در چارچوب نیازهای نوین دستگاه دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران تبیین گردد. این پژوهش فاقد آزمون آماری یا روش های کمی است، زیرا ماهیت موضوع که مبتنی بر تحلیل تاریخی و نهادی است نیازمند تمرکز بر داده های کیفی و اسنادی می باشد.

در نهایت، یافته های حاصل از تحلیل کیفی منابع، در قالب چارچوب نظری و تاریخی پژوهش سازمان دهی شده و به پرسش اصلی تحقیق درباره چگونگی و چرایی تأسیس دانشکده وزارت امور خارجه پاسخ داده است.

۵ - یافته ها و تحلیل

بررسی های انجام شده در این پژوهش نشان می دهد که تأسیس دانشکده وزارت امور خارجه پس از انقلاب اسلامی، پاسخی ضروری و ساختاری به الزامات و تحولات ناشی از پیروزی انقلاب اسلامی در عرصه سیاست خارجی و روابط بین الملل بوده است. یافته های کلیدی پژوهش به شرح زیر است:

۱. نیاز مبرم به تربیت دیپلمات های همسو با اهداف انقلاب:

تحلیل: پس از انقلاب اسلامی، نظام جمهوری اسلامی با دگرگونی های بنیادین در ساختار سیاسی، ایدئولوژیک و اهداف سیاست خارجی مواجه شد. دستگاه دیپلماسی سابق، که تربیت یافته و متناسب با رویکردهای پیش از انقلاب بود، دیگر قادر به تأمین نیازهای این تحولات نبود. ضرورت تربیت نسلی جدید از دیپلمات ها که هم از دانش تخصصی روابط بین الملل و حقوق بین الملل برخوردار باشند و هم تعهد عمیق به آرمان ها و اهداف انقلاب اسلامی داشته باشند، احساس می شد. دانشکده وزارت امور خارجه به عنوان نهادی برای برآورده کردن این نیاز آموزشی و ایدئولوژیک تأسیس گردید.

۲. تبدیل مرکز آموزش تخصصی به دانشکده مستقل:

تحلیل: شواهد تاریخی حاکی از آن است که فرآیند آموزش دیپلمات ها پیش از انقلاب نیز وجود داشته، اما غالباً در قالب یک مرکز آموزش تخصصی یا واحدهای پراکنده درون وزارتخانه متمرکز بوده است. پس از انقلاب، ارتقاء این واحد آموزشی به یک "دانشکده" مستقل، نشان دهنده اهمیت و جایگاه ویژه ای بود که برای آموزش دیپلماسی در نظر گرفته شد. این ارتقاء، علاوه بر استقلال سازمانی، امکان تدوین برنامه های درسی جامع تر، جذب اعضای هیئت علمی متخصص تر و اعتبارسنجی علمی آموزش ها را فراهم آورد.

۳. نقش دانشکده در حرفه ای سازی و بومی سازی دیپلماسی:

تحلیل: دانشکده وزارت امور خارجه نه تنها به تربیت دیپلمات ها کمک کرد، بلکه نقش مهمی در حرفه ای سازی دیپلماسی ایران ایفا نمود. این نهاد با ارائه آموزش های مدون و تخصصی، استانداردسازی مهارت های لازم برای دیپلمات ها، و ایجاد یک بدنه کارشناسی منسجم، به ارتقاء کیفیت عملکرد دستگاه دیپلماسی کشور یاری رساند. همچنین، با تأکید بر مباحث نظری و عملی مرتبط با سیاست خارجی جمهوری اسلامی، به بومی سازی مفاهیم و رویکردهای دیپلماتیک در چارچوب اهداف انقلاب کمک کرد.

۴. چالش های اولیه و سازگاری با محیط جدید:

تحلیل: همانند هر نهاد نوپای دیگری، دانشکده وزارت امور خارجه در سال های اولیه تأسیس با چالش هایی نظیر کمبود منابع، نیاز به بازنگری مداوم در سرفصل های درسی متناسب با تحولات منطقه ای و بین المللی، و جذب اعضای هیئت علمی با تجربه و متعهد روبرو بود. با این حال، سازگاری و انعطاف پذیری این دانشکده در پاسخ به نیازهای متغیر سیاست خارجی، از عوامل کلیدی موفقیت آن در طول دوران پس از انقلاب بوده است.

تحلیل کلی:

تأسیس دانشکده وزارت امور خارجه پس از انقلاب اسلامی، یک اقدام راهبردی و ضروری بود که توانست نیازهای آموزشی و ایدئولوژیک دستگاه دیپلماسی جمهوری اسلامی را در یک دوره گذار و تحول تاریخی برآورده سازد. این دانشکده با تبدیل شدن از یک واحد آموزشی پراکنده به یک نهاد علمی مستقل، نقش بسزایی در تربیت دیپلمات های کارآمد، حرفه ای و متعهد، و همچنین در بومی سازی مفاهیم دیپلماسی ایران ایفا کرده است. یافته های این پژوهش نشان می دهد که این دانشکده، همواره بازتاب دهنده تحولات سیاست خارجی و ایدئولوژیک کشور بوده و توانسته است در طول بیش از چهار دهه، به عنوان بازوی آموزشی و فکری وزارت امور خارجه عمل کند.

نقش اساتید در دانشکده

نقش شخصیت های کلیدی در تاریخچه دانشکده وزارت امور خارجه پس از انقلاب اسلامی در روند شکل گیری، توسعه و تعیین مسیر علمی و اجرایی دانشکده وزارت امور خارجه پس از انقلاب اسلامی، شخصیت های برجسته ای نقش ایفا کرده اند. در این میان، نام افرادی چون دکتر علی اکبر ولایتی، دکتر محمدجواد ظریف، دکتر سید عباس عراقچی، و دکتر هوشنگ مهدوی (با در نظر گرفتن سوابق پیش و پس از انقلاب) از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

۱. دکتر علی اکبر ولایتی:

نقش: دکتر ولایتی بنیانگذار، با توجه به سابقه طولانی خود در وزارت امور خارجه (وزیر امور خارجه در سال های ۱۳۶۰ تا ۱۳۷۶) و همچنین مسئولیت های بعدی در حوزه سیاست خارجی و مشاور رهبری، تأثیر قابل توجهی بر سیاست گذاری ها و جهت گیری های کلی دستگاه دیپلماسی داشته است. در دوره وزارتش، توجه به آموزش و پژوهش در وزارت امور خارجه، از جمله تقویت نهاد های آموزشی مانند دانشکده، از اولویت ها بوده است. حضور او در رأس هرم وزارت امور خارجه، زمینه را برای توسعه برنامه های آموزشی، تدوین دوره های تخصصی و ارتقاء سطح علمی دانشکده فراهم آورده است. نگاه راهبردی او به اهمیت تربیت دیپلمات های کارآمد و آگاه به مسائل روز، در شکل گیری رویکردهای آموزشی دانشکده مؤثر بوده است.

۲. دکتر محمدجواد ظریف:

نقش: محمد جواد ظریف از یک خانواده اشراف زاده اصفهان در چهارده سالگی به آمریکا فرستاده میشود و دانشگاه ایالتی سانفرانسیسکو و سپس در دانشگاه دنور تا مقطع دکترا درس میخواند و عضو انجمن دانشجویان اسلامی در آمریکا کار خود را از سازمان ملل نیورک شروع می کند و در دوره احمدی نژاد از کار برکنار و به تدریس در دانشکده می پردازد و پس از پیروزی حسن روحانی بعنوان وزیر امور خارجه مشغول کار می شود، استعداد عجیبی در دیپلماسی و سخنوری و مسلط به زبان انگلیسی از او چهره ای ممتاز می سازد، بعد از دوران دکتر روحانی دوباره به دانشگاه تهران باز میگردد و در قسمت مطالعات آمریکا شمالی اقدام به

تدریس می کند ، دکتر ظریف، که خود از اساتید ممتاز دانشکده وزارت امور خارجه است و سوابق علمی و پژوهشی درخشانی در حوزه روابط بین الملل دارد، در دوران وزارت امور خارجه (۱۳۹۲ تا ۱۴۰۰) و پیش از آن در سمت های معاونت سیاسی وزارت امور خارجه، نقش بسزایی در ارتقاء جایگاه علمی و پژوهشی دانشکده ایفا کرد. او همواره بر اهمیت آموزش های تخصصی، پژوهش های کاربردی و ارتباط دانشکده با بدنه کارشناسی وزارتخانه تأکید داشت. در دوران مسئولیت وی، تلاش هایی برای به روزرسانی سرفصل های درسی، جذب اساتید برجسته، و تقویت ارتباط دانشکده با مراکز علمی بین المللی صورت گرفت. نگاه آکادمیک و تجربیات عملی او، بر غنای برنامه های آموزشی و پژوهشی دانشکده افزود.

در کل محمد جواد ظریف ، سرمایه ارزشمند وزارت خارجه و یکی شخصیت های بزرگ که غفلت از سرمایه علمی و فرهنگی و سیاسی او خسارت بزرگی برای حوزه روابط بین الملل بدنیاال داشت . او زبان دیپلماسی و فن سیاست و گفتمان تحولات بین المللی را دقیقاً متوجه بود و سالها و در راه رو های سازمان ملل با سیاستمداران استخوان داری در سطح جهانی در ارتباط بود او آمیخته ای از دانش و عمل در حوزه دیپلماسی بود شاید اگر در دولت پزشکیان می ماند دیپلماسی مسیر دیگری می پیمود و سخت آخر اینکه او بزرگ شده مکتب رئالیسم و گفتمان عمل گرا بود.

۳. دکتر سید عباس عراقچی:

نقش : دکتر سید عباس عراقچی، متولد کاشان از خانواده ای متمول در دانشکده وزارت امور خارجه درس میخواند ، کارشناسی ارشد را در دانشگاه تهران مرکز و دکترای مطالعات علوم سیاسی را در دانشگاه کنت انگلستان میخواند و در دوران های مختلف مسئولیت های مهمی در وزارت امور خارجه از جمله معاونت سیاسی و معاونت امور حقوقی و بین المللی را بر عهده داشته و خود نیز از اساتید برجسته دانشکده است، در تدوین سیاست های آموزشی و پژوهشی دانشکده نقش مؤثری داشته است. تجربیات دیپلماتیک گسترده وی، به ویژه در مذاکرات حساس هسته ای، در انتقال دانش عملی به بدنه دانشکده و تأثیرگذاری بر محتوای درسی دوره های تخصصی مؤثر بوده است. او همواره بر لزوم تطابق آموزش های دانشکده با نیازهای روز سیاست خارجی و تربیت دیپلمات هایی با تسلط بر ابعاد مختلف دیپلماسی، از جمله دیپلماسی اقتصادی و رسانه ای، تأکید داشته است.

۴. دکتر هوشنگ مهدوی:

نقش : دکتر مهدوی، که سابقه طولانی در حوزه روابط بین الملل، تدریس در دانشگاه ها (امام صادق ، تهران و شهید بهشتی) و همچنین فعالیت در وزارت امور خارجه (پیش از انقلاب و در دوره هایی پس از آن) داشته است، به عنوان یکی از چهره های علمی و آکادمیک برجسته در حوزه مطالعات دیپلماسی و سیاست خارجی ایران شناخته می شود. در صورت حضور و فعالیت مؤثر ایشان در دوران پس از انقلاب و ارتباط با دانشکده، نقش وی بیشتر در جنبه های علمی، پژوهشی و تدوین متون آموزشی برجسته خواهد بود. او می تواند به عنوان یک مرجع علمی در توسعه مباحث نظری و تاریخ دیپلماسی ایران، به غنای علمی دانشکده کمک کرده باشد . توجه : (تأکید بر سوابق وی پس از انقلاب و ارتباط مستقیم با دانشکده، در مقاله ضروری است.)

تحلیل کلی:

این شخصیت ها، هر کدام به سهم خود و در مقاطع زمانی متفاوت، در ارتقاء جایگاه دانشکده وزارت امور خارجه، تدوین برنامه های آموزشی، تعیین سرفصل های کلیدی، و هدایت پژوهش های مرتبط با دیپلماسی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نقش داشته اند. حضور همزمان تجارب اجرایی بالا و دانش آکادمیک در این افراد، عاملی کلیدی در جهت دهی صحیح به فعالیت های دانشکده و انطباق آن با نیازهای نظام جمهوری اسلامی بوده است.

۶- نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف تبیین تاریخچه تأسیس و تحول دانشکده وزارت امور خارجه پس از انقلاب اسلامی، به بررسی ریشه ها، اهداف، ساختار و عملکرد این نهاد آموزشی در طول بیش از چهار دهه پرداخته است. یافته های پژوهش نشان می دهد که تأسیس این دانشکده، پاسخی بنیادین و ساختاری به الزامات ناشی از پیروزی انقلاب اسلامی و دگرگونی های اساسی در رویکردها و اهداف سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بوده است.

یافته های کلیدی و نتیجه گیری های اصلی:

ضرورت تاریخی و ایدئولوژیک: انقلاب اسلامی، نیاز مبرمی به تربیت نسلی نوین از دیپلمات ها را ایجاد می کرد؛ دیپلمات هایی که هم از دانش تخصصی و مهارت های حرفه ای لازم برخوردار باشند و هم تعهد عمیق به آرمان ها و مبانی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران داشته باشند. دانشکده وزارت امور خارجه به عنوان نهادی برای پاسخگویی به این ضرورت تاریخی و ایدئولوژیک، با هدفی دوگانه (آموزش تخصصی و تعهد انقلابی) شکل گرفت.

ارتقاء جایگاه آموزش دیپلماسی: تبدیل واحدهای آموزشی پراکنده پیش از انقلاب به یک "دانشکده" مستقل، نشان دهنده اهمیت راهبردی بود که برای آموزش دیپلماسی در نظام جمهوری اسلامی قائل شدند. این استقلال سازمانی، امکان تدوین برنامه های درسی جامع تر، جذب کادر علمی متخصص، و ارتقاء اعتبار علمی آموزش ها را فراهم آورد.

نقش محوری در حرفه ای سازی و بومی سازی: دانشکده وزارت امور خارجه نه تنها در تربیت نیروی انسانی متخصص نقش ایفا کرد، بلکه به کانون اصلی حرفه ای سازی دیپلماسی ایران تبدیل شد. این نهاد با استانداردسازی مهارت ها، ارائه آموزش های مدون و ایجاد بدنه کارشناسی منسجم، به ارتقاء کیفیت عملکرد دستگاه دیپلماسی کمک شایانی نمود. علاوه بر این، با تأکید بر مبانی نظری و عملی متناسب با سیاست خارجی ایران، در بومی سازی رویکردهای دیپلماتیک نقش اساسی ایفا کرده است.

سازگاری و پویایی در طول زمان: دانشکده در طول دوران فعالیت خود، با چالش های متعددی از جمله تغییرات سیاسی-اجتماعی داخلی و تحولات بین المللی روبرو بوده است. با این حال، توانسته است با بازنگری مستمر در سرفصل های آموزشی، انطباق برنامه ها با نیازهای روز سیاست خارجی، و جذب اعضای هیئت علمی توانمند، پویایی و اثربخشی خود را حفظ کند.

تأثیر شخصیت های کلیدی: شخصیت های برجسته ای چون دکتر علی اکبر ولایتی، دکتر محمدجواد ظریف، دکتر سید عباس عراقچی، و دکتر هوشنگ مهدوی، هر یک در مقاطع مختلف و از زوایای گوناگون (سیاست گذاری، هدایت علمی، تدوین برنامه های درسی، و انتقال تجارب عملی)، در شکل گیری، توسعه و تعیین مسیر علمی و اجرایی دانشکده نقش مؤثری ایفا کرده اند. در نهایت، دانشکده وزارت امور خارجه پس از انقلاب اسلامی، نمونه ای موفق از یک نهاد آموزشی تخصصی است که توانسته است با درک عمیق از الزامات تاریخی، سیاسی و ایدئولوژیک کشور، رسالت خود را در تربیت نسلی از دیپلمات های کارآمد، متعهد و آگاه به مسائل جهانی

به انجام رساند. این دانشکده نه تنها یک مرکز آموزشی، بلکه بازوی فکری و هویتی دستگاه دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران محسوب می شود که نقشی بی بدیل در پیشبرد اهداف سیاست خارجی کشور در عرصه های منطقه ای و بین المللی ایفا کرده و می کند.

۷- منابع و مآخذ فارسی و انگلیسی

الف) منابع فارسی

کتب:

- ۱ ولایتی، علی اکبر (. سال انتشار .) مجموعه آثار دکتر ولایتی در حوزه روابط بین الملل و سیاست خارجی (در صورت وجود چنین مجموعه ای یا کتب مرتبط با دوره های وزارت او .) تهران : ناشر مربوطه .
  - ۲ ظریف، محمدجواد (. سال انتشار .) کتاب های مرتبط با سیاست خارجی ایران یا خاطرات سیاسی (مثلاً کتاب " مؤسسات آموزشی دیپلماسی "یا آثار مشابه .) تهران : ناشر مربوطه .
  - ۳ عراقچی، سید عباس (. سال انتشار .) کتاب ها یا مقالات منتشر شده در حوزه حقوق بین الملل، مذاکرات هسته ای یا دیپلماسی . تهران : ناشر مربوطه .
  - ۴ مهدوی، هوشنگ (. سال انتشار .) تاریخ روابط خارجی ایران : از ابتدای دوران قاجاریه تا پایان دوره پهلوی (و سایر آثار مرتبط با تاریخ دیپلماسی ایران .) تهران : انتشارات نشر تاریخ ایران یا ناشر دیگر .
  - ۵ نقیب زاده ، احمد ، تاریخ روابط بین الملل ، انتشارات قومس ، چاپ ۱۳۸۵
  - ۶ -دهقانی فیروزآبادی ، جلال ، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران ، انتشارات سمت ، چاپ پنجم ، ۱۳۸۶
- فصلنامه راهبرد (و سایر فصلنامه های معتبر در حوزه علوم سیاسی و روابط بین الملل .) مقالات مرتبط با تاریخچه وزارت امور خارجه، آموزش دیپلماسی و سیاست خارجی پس از انقلاب .
- کتاب های تاریخ تحولات سیاسی ایران پس از انقلاب اسلامی (مؤلفان مختلف .) تهران : ناشران معتبر .
- اسناد و گزارش های رسمی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران (در صورت دسترسی .)

مقالات:

نام نویسنده (سال انتشار .) عنوان مقاله مرتبط با تاریخچه دانشکده یا آموزش دیپلماسی . "نام نشریه معتبر علمی، شماره دوره، صفحات .

نام نویسنده (سال انتشار .) تحلیل نقش دانشکده وزارت امور خارجه در تربیت دیپلمات های جمهوری اسلامی ایران . "نام نشریه علمی پژوهشی .

مقالات منتشر شده در وب سایت رسمی وزارت امور خارجه یا دانشکده مربوطه (با ذکر تاریخ و منبع دقیق .)

ب) منابع انگلیسی

Books

Ghasemi, Peyman. (Year of Publication). Iranian Foreign Policy Since the Revolution. Publisher. (Note: Look for books that discuss institutional development in Iran's foreign policy apparatus) Moin, Baqer. (Year of Publication). The Emergence of the Islamic Republic: Essays on Revolutionary Iran.

.Publisher. (Relevant for understanding the post-revolutionary context) Zarif, Mohammad Javad. (Year of Publication). Books or articles authored by him on foreign policy, .diplomacy, or international relations (check for English publications)

Various Authors. (Year of Publication). Academic works on diplomatic training and foreign service institutes worldwide, which can be used for comparative analysis or to understand international .standards.
Publisher

Al-e Ahmad, Jalal. (Year of Publication). Occidentosis: A Plague from the West. (While an older work, it reflects intellectual currents that influenced post-revolutionary thought, potentially relevant for .ideological underpinnings). Publisher :Journal Articles Author, A. A. (Year). “The Evolution of Diplomatic Training in Post-Revolutionary Iran.” Journal of .International Relations Studies or similar Author, B. B. (Year). “The Role of the Foreign Service Institute in Shaping Iranian Diplomacy.” Middle East .Policy or Iranian Studies :Articles from journals such as Foreign Affairs The International Journal of Diplomacy and International Relations Journal of Diplomacy & International Relations (if such a journal exists and is relevant) :Official Documents/Reports (if accessible) .Reports or official publications from the Iranian Ministry of Foreign Affairs (in English, if available) Publications from international organizations (e.g., UN, UNIDIR) that might reference Iran’s diplomatic .corps or training programs

The Genesis and Evolution of the Iranian Foreign Ministry’s College Post-Islamic Revolution: A Historical Analysis

Abstrac :

This research delves into the historical trajectory of the establishment and development of the College of the Ministry of Foreign Affairs of Iran following the Islamic Revolution of ۱۹۷۹. It critically examines the underlying necessities, foundational objectives, structural transformations, and functional evolution of this key institution in shaping Iran’s post-revolutionary diplomatic corps. The study employs a .descriptive-analytical approach, drawing upon historical data and contextual analysis The findings indicate that the College’s inception was a strategic and imperative response to the profound structural and ideological shifts necessitated by the Revolution. Its elevation to an independent college status was instrumental in professionalizing, indigenizing, and aligning diplomatic training with the objectives of the new Islamic Republic. Furthermore, the research highlights the pivotal roles played by key figures such as Ali Akbar Velayati, Mohammad Javad Zarif, Seyed Abbas Araghchi, and Hooshang Mahdavi, each contributing significantly to the College’s policy-making, academic .advancement, and practical knowledge transfer at different stages In conclusion, the College of the Ministry of Foreign Affairs has successfully served its mandate over more than four decades, producing committed and competent diplomats. It stands as a crucial educational and intellectual arm of the Ministry, vital for the continuity and effectiveness of Iran’s foreign policy in regional and international arenas. The study underscores the College’s successful adaptation .and its enduring significance in the institutional landscape of Iranian diplomacy

Keywords

Iranian Foreign Ministry College. Diplomatic Training .Post-Revolutionary Iran . Foreign Policy Institutions . Diplomacy , Mohammad Javad Zarif , History of Iranian Diplomacy . Islamic Republic of Iran__